

Κείμενο για επανάληψη

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, Ἠθικά Νικομάχεια, Β 1.5-8, 1103b2-25

Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ γινόμενον ἐν ταῖς πόλεσιν· οἱ γὰρ νομοθέται τοὺς πολίτας ἐθίζοντες ποιοῦσιν ἀγαθοὺς, καὶ τὸ μὲν βούλημα παντὸς νομοθέτου τοῦτ' ἐστίν, ὅσοι δὲ μὴ εὖ αὐτὸ ποιοῦσιν ἀμαρτάνουσιν, καὶ διαφέρει τούτῳ πολιτεία πολιτείας ἀγαθὴ φαύλης. Ἔτι ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθείρεται, ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη· ἐκ γὰρ τοῦ κιθαρίζειν καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ κακοὶ γίνονται κιθαρισταί. Ἀνάλογον δὲ καὶ οἰκοδόμοι καὶ οἱ λοιποὶ πάντες· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ εὖ οἰκοδομεῖν ἀγαθοὶ οἰκοδόμοι ἔσονται, ἐκ δὲ τοῦ κακῶς κακοί. Εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος, ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί.

Οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἔχει· πράττοντες γὰρ τὰ ἐν τοῖς συναλλάγμασι τοῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους γινόμεθα οἱ μὲν δίκαιοι οἱ δὲ ἄδικοι, πράττοντες δὲ τὰ ἐν τοῖς δεινοῖς καὶ ἐθιζόμενοι φοβεῖσθαι ἢ θαρρεῖν οἱ μὲν ἀνδρεῖοι οἱ δὲ δειλοί. Ὅμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἔχει καὶ τὰ περὶ τὰς ὀργάς· οἱ μὲν γὰρ σώφρονες καὶ πρᾶοι γίνονται, οἱ δ' ἀκόλαστοι καὶ ὀργίλοι, οἱ μὲν ἐκ τοῦ οὕτως ἐν αὐτοῖς ἀναστρέφεσθαι, οἱ δὲ ἐκ τοῦ οὕτως. Καὶ ἐνὶ δὴ λόγῳ ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν αἱ ἕξεις γίνονται. Διὸ δεῖ τὰς ἐνεργείας ποιας ἀποδιδόναι· κατὰ γὰρ τὰς τούτων διαφορὰς ἀκολουθοῦσιν αἱ ἕξεις. Οὐ μικρὸν οὖν διαφέρει τὸ οὕτως ἢ οὕτως εὐθύς ἐκ νέων ἐθίζεσθαι, ἀλλὰ πάμπλου, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΕΕ : «Μαρτυρεῖ δὲ καὶ ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί»

1. Από ποιο χώρο αντλεῖ το νέο του επιχείρημα ο Αριστοτέλης και ποια βασική θέση του;
2. Να επισημάνετε το κριτήριο που χρησιμοποιεῖ ο Αριστοτέλης, όταν διακρίνει την *ἀγαθὴ* πολιτεία από τη *φαύλη*. Σήμερα θα συμφωνούσατε με το κριτήριο αυτό ή θα το απορρίπτατε εντελώς;
3. Ι. Να συμπληρώσετε τα κενά με μετοχές ή έναρθρα απαρέμφата (στην αρχαία ελληνική), ώστε το νόημα των προτάσεων να αποδίδει το κείμενο της ενότητας. Τους ρηματικούς τύπους που ζητούνται θα τους βρείτε αυτούσιους στο κείμενο ή θα τους σχηματίσετε από ρήματα του κειμένου.
 - α) Ως απόδειξη της βασικής θέσης ότι οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγγίνεται, ο Αριστοτέλης προσκομίζει σ' αυτή την ενότητα το _____ στις πολιτικές κοινωνίες.
 - β) Επιδίωξη κάθε νομοθέτη είναι το _____ τους πολίτες αγαθούς.
 - γ) Οι νομοθέτες προσπαθούν να επιτύχουν το σκοπό τους _____ τους πολίτες στις αγαθές πράξεις.
 - δ) Οι _____ νομοθέτες θεωρούνται από τον Αριστοτέλη υπεύθυνοι για τα φαύλα πολιτεύματα.

II. Να αναλύσετε σε μία παράγραφο το νόημα της «δ» πρότασης.

4. Να εξηγήσετε τη σχέση ηθικής και πολιτικής, όπως φαίνεται από το κείμενο.
5. Αφού διαβάσετε προσεκτικά το κείμενο και όσα αναφέρει ο Αριστοτέλης σχετικά με τους νόμους στο εξής χωρίο: « ὁμοίως δὲ καὶ τὰ κατὰ τὰς ἄλλας ἀρετὰς καὶ μοχθηρίας τὰ μὲν κελεύων (= ὁ νόμος) τὰ δ' ἀπαγορεύων, ὀρθῶς μὲν ὁ κείμενος ὀρθῶς, χεῖρον δ' ὁ ἀπεσχεδιασμένος 25 (ΗΝ, 1129 b 30-31), να γράψετε αν συμφωνείτε με τον Αριστοτέλη όσον αφορά το βασικό κριτήριο επιτυχίας του νομοθετικού έργου (για την αρχαία και τη σύγχρονη πολιτική κοινωνία).
Παρατίθεται η μετάφραση του χωρίου: «Ομοίως ο νόμος κάνει το ίδιο και σχετικά με τις υπόλοιπες αρετές και τις κακίες, συνιστώντας αυτές κι απαγορεύοντας εκείνες, κάνει δε αυτό, εφόσον θεσπίζεται ύστερα από σκέψη με σωστό τρόπο, αντίθετα έχουμε κακό αποτέλεσμα όταν η νομοθεσία συντάσσεται επιπόλαια και πρόχειρα». (Μετάφραση: Β. Μοσκόβης).
6. ἀγαθός: **α)** Ποια είναι η αρχική σημασία της λέξης και ποια στο συγκεκριμένο κείμενο; **β)** Να δώσετε τις σημασίες του επιθέτου στη νέα ελληνική.
7. φαῦλος: **α)** Ποια είναι η κυριολεκτική σημασία της λέξης; **β)** Τι σημαίνει στη νέα ελληνική η έκφραση «φαύλος κύκλος» και η λέξη «φauλοκρατία»;
8. ἀμαρτάνουσιν, φθείρεται: **α)** Ποια ομόρριζα θηλυκά ουσιαστικά αποτελούν όρους της αριστοτελικής φιλοσοφίας και ποιο είναι το σημασιολογικό τους περιεχόμενο²⁶; **β)** Να γράψετε από δύο ετυμολογικά συγγενείς λέξεις (απλές ή σύνθετες) για το κάθε ρήμα.
9. τέχνη : **α)** Ποιες σημασίες της λέξης γνωρίζετε; **β)** Να γράψετε παράγωγα επίθετα (απλά ή σύνθετα).
10. ἀμαρτάνω : **α)** Να δώσετε τη σημασία του ρήματος στην αρχαία ελληνική, κυριολεκτικά και μεταφορικά. **β)** Να δικαιολογήσετε το σημασιολογικό του περιεχόμενο στη χριστιανική ηθική.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΕΕ: «Οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν... μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν»

1. α) Πώς εισάγει ο Αριστοτέλης το νέο μέρος του συλλογισμού του και ποια σημεία της επιχειρηματολογίας του διασαφηνίζει; β) Ποια συλλογιστική μέθοδο ακολουθεί και σε ποιο συμπέρασμα καταλήγει
2. Ο Αριστοτέλης χρησιμοποιεί στην ενότητα πολλές φορές τα ρήματα ἐθίζομαι, πράττω και γίνομαι σε διάφορους τύπους. Να εξηγήσετε ποια σημασία έχει η επαναλαμβανόμενη χρήση των συγκεκριμένων ρημάτων και η χρονική τους βαθμίδα στη δόμηση της επιχειρηματολογίας του φιλοσόφου για την απόκτηση της ηθικής αρετής.

I. Να συμπληρώσετε καθένα από τα παρακάτω κενά με ένα προθετικό σύνολο από το κείμενο (στην αρχαία ελληνική), ώστε να ολοκληρωθεί σωστά το νόημα των προτάσεων.

α) Καθένας μας γίνεται δίκαιος ή άδικος αναλογα με τις πράξεις του _____ με τους άλλους ανθρώπους.

β) Καθένας γίνεται ανδρείος ή δειλός ανάλογα με τη συμπεριφορά του _____ .

γ) Γινόμαστε φρόνιμοι ή ακολαστοι ανάλογα με τη στάση μας _____ .

δ) Άλλοι γίνονται πράοι και άλλοι οξύθυμοι ανάλογα με τη σταση τους _____ .

II. Να εξηγήσετε πώς καταλαβαίνετε το περιεχόμενο της πρότασης «α» σε συνδυασμό με τη γενική πρόταση στην οποία καταλήγει ο Αριστοτέλης.

4. δεινοῖς: Να γράψετε ονοματικά σύνολα που να αποδίδουν τις διάφορες σημασίες της λέξης.

5. συναλλάγμασι: α) Ποια είναι η σημασία της λέξης στο κείμενο; β) Με βάση την ετυμολογία της να δικαιολογήσετε τη σημερινή σημασία της λέξης.

6. ἀκόλαστος: α) Ποια είναι η αρχική σημασία της λέξης; β) Ποιες σημασίες έχει στη νέα ελληνική;

7. ἔξεις: α) Να δικαιολογήσετε τη σημασία της λέξης στο κείμενο με βάση την ετυμολογία της. β) Τι σημαίνουν οι φράσεις : «ψεύδεται καθ' ἑξιν» και «ἔξις, δευτέρα φύσις»;

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ

2013

B1. α. «καὶ τὸ μὲν βούλημα παντὸς νομοθέτου τοῦτ' ἐστίν»: να σχολιάσετε το χωρίο ως προς το περιεχόμενο. β. «ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθείρεται»: να εξηγήσετε ποια σχέση έχουν τα αντιθετικά μέλη του ζεύγους με την έννοια της ηθικής αρετής.

B2. α. Ποιο είναι το περιεχόμενο της έννοιας «ἔξις» κατά τον Αριστοτέλη; β. Πώς η «ἔξις» συντελεί στην κατάκτηση της ηθικής αρετής; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με χωρία του κειμένου.

2016

B1. Να προσδιορίσετε το περιεχόμενο των υπογραμμισμένων λέξεων ή φράσεων στις παρακάτω προτάσεις: «καὶ διαφέρει τούτῳ πολιτεία πολιτείας ἀγαθὴ φαύλης» - «καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθείρεται» - «ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν αἱ ἔξεις γίνονται».

B2. «Οὕτῳ δὴ . . . οὕτωςί»: Στηριζόμενοι σε αναφορές του αποσπάσματος αυτού να παρουσιάσετε α) τη συλλογιστική πορεία που ακολουθεί ο Αριστοτέλης και β) τον τρόπο τεκμηρίωσης της άποψής του

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΕΡΩΤΗΣΗ: Αφού διαβάσετε τα αποσπάσματα που παρατίθενται πιο κάτω, να γράψετε ένα κείμενο 100-150 περίπου λέξεων στο οποίο θα συγκρίνετε τις ιδέες του Αριστοτέλη για το ρόλο των νομοθετών λαμβάνοντας υπόψη σας και το γενικότερο περιεχόμενο των έργων του.

Αποσπ. 1: Αισχίνης, Κατὰ Τιμάρχου, 5-8. Μτφρ. Γ. Κορδάτος & Η. Ηλιού. [1939] χ.χ. *Αισχίνης. Λόγοι*. Εισαγωγή, μετάφραση, σχόλια. Αθήνα: Ζαχαρόπουλος.

[5] Θα είσθε ισχυροί τότε μόνον όταν θα έχετε ευνομίαν και θα εμποδίζετε τους παρανομούντας να σας καταλύσουν. [6] Πρέπει δε, νομίζω, όταν μεν νομοθετούμεν, να αποβλέπωμεν εις το πώς θα κάμωμεν καλούς και ωφελίμους εις το κράτος νόμους, αφού δε νομοθετήσωμεν πλέον, να συμμορφούμεθα προς τους κειμένους νόμους και να τιμωρούμεν τους μη συμμορφούμενους, εάν θέλωμεν να ευτυχή η πόλις. Αναλογισθήτε πράγματι, ω Αθηναίοι, πόσον επρονόησαν διά τα ήθη, ο Σόλων εκείνος, ο παλαιός νομοθέτης και ο Δράκων και οι άλλοι νομοθέται των χρόνων εκείνων. [7] Διότι πρώτα πρώτα ερρύθμισαν νομοθετικώς την διαγωγήν των παιδιών και με κάθε λεπτομέρειαν καθώρισαν πώς πρέπει να ζή το ελεύθερο παιδί και ποιάν ανατροφήν να λαμβάνη, κατόπιν δε έθεσαν νόμους και διά τους νέους, και διά τας άλλας ηλικίας, όχι μόνον διά τους ιδιώτας, αλλά και διά τους δημοσίους άνδρας. Τους δε νόμους αυτούς εχάραξαν επάνω σε πλάκες και τους άφησαν ως παρακαταθήκην, ορίσαντες ότι σεις θα είσθε οι φύλακες αυτών.

Αποσπ.2 : Αριστοτέλης, Πολιτικά, 1337a, 11-13

Και ότι μεν ο νομοθέτης κατ' εξοχήν πρέπει να απασχοληθεί με την παιδεία των νέων, ουδείς θα ηδύνατο να διαμφισβητήσει· διότι εάν τούτο δεν συμβαίνει εις τας πόλεις, φθείρει τα πολιτεύματα· διότι πρέπει οι νέοι να παιδεύονται συμφώνως προς το πολίτευμα, καθ' όσον το οικείον εις έκαστον πολίτευμα πνεύμα ου μόνον διαφυλάττει συνήθως το πολίτευμα, αλλά και εξ αρχής εγκραθιστά τούτο, οίον το δημοκρατικό πνεύμα το δημοκρατικό πολίτευμα και το ολιγαρχικό πνεύμα το ολιγαρχικό τοιούτον· πάντοτε δε το υπεροχώτερον πνεύμα αίτιον είναι υπεροχωτέρου πολιτεύματος.

ΕΡΩΤΗΣΗ ΓΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Για τον Αριστοτέλη, όπως γενικά για όλους τους αρχαίους Έλληνες, η πολιτική είναι αδιάσπαστα συνδεδεμένη με την ηθική. Στην εποχή μας όμως θεωρείται ότι η πολιτική δεν έχει σχέση με την ηθική ούτε ως προς το σκοπό ούτε ως προς τα μέσα ή τις προϋποθέσεις. Ποια είναι η δική σας άποψη γι' αυτό; Στην απάντησή σας να σκεφθείτε π.χ. πώς δικαιολογούν οι πολιτικοί σημαντικές αποφάσεις. Μπορείτε να αντλήσετε παραδείγματα από τη σύγχρονη (διεθνή) πολιτική ζωή ή από την πρόσφατη (παγκόσμια) ιστορία.